

OULU, KAUPUNGINTALON TONTTI (OKT-03)

HYÖNTEISNÄYTE R8/eteläprofiili

Tranberg Annemari

Arkeologian laboratorio, Oulun yliopisto

SISÄLLYSLUETTELO

Arkistotiedot	3
1. Johdanto	4
2. Näytteenotto Kaupungintalon profiilista R8	4
2.1. Kentällä	4
2.2. Laboratoriossa	5
3. Lopuksi	6
Lähteet	7
Liitteet:	
Liite 1. Yleiskartta 1:500	
Liite 2. Profiilikartta 1:20	

Arkisto- ja rekisteritiedot

Oulu, Kaupungintalon tontti (OKT-03)

Kunta/kaupunki:	Oulu, kaupungintalon tontti (tontti n:o 39)
Kohde:	OKT-03, R8/eteläprofiili
Tutkimuksen laatu:	Viemäröinti-, salaojitus ja pihan kunnostustyöurakan arkeologisen valvonnan yhteydessä otettu hyönteisnäyte
Kohteen ajoitus:	1600 - 1800-luvut
Peruskarttalehti:	PK 2444 09 Oulu (1999), Maanmittaushallitus
Peruskoordinaatit:	x = 13921,419; y = 69450,358; z = n. 5,50 m mpy
Maanomistaja:	Oulun kaupunki
Tutkimuslaitos:	Oulun yliopisto, arkeologian pääaine

1. Johdanto

Kaupungintalon hyönteisnäyte otettiin osana opinnäytetyötä toukokuussa 2003. Toimenpide liittyi pelastuskaivauksiin, jotka tehtiin kaupungintalon piharemontin yhteydessä. Arkeologisen valvonnan johtajina olivat filosofian ylioppilaat Anu Rajala ja Mari-ka Hyttinen. Tutkimus, johon tämä hyönteisnäyte liittyy, on yleisen arkeologian oppiaineen progradu-tutkielma, jonka virallisena ohjaajana on pääaineen professori Milton Nuñez. Käytännön työn suoritti allekirjoittanut. Kaupungintalon tontin viemärointi-, sala-ojitus ja pihan kunnostustyöurakan arkeologisen valvonnan raportti, joka on tätä raporttia kirjoittaessa vielä keskeneräinen (ja siksi estää syvemmän analyysin tässä raportissa), tulee olemaan saatavana Oulun yliopiston arkeologisen laboratorion topografisesta arkistosta sekä museoviraston arkistoista (Hyttinen & Rajala 2003).

Tarkoituksena oli ottaa maanäyte kaupunkiarkeologisesta kulttuurikerroksesta ja kokeilla pelastuskaivausten ympäristöä metodin käytännön sekä tulosten onnistumisen kannalta. Ihanteellinen näytteenottoapaikkahan olisi ollut esimerkiksi kaivon tyyppinen veteen kerrostunut maannos, mutta tällaista kerrosta ei tullut arkeologisessa valvonnassa rajoitetun ajan puitteissa vastaan. Kyseinen näytteenottokerros on muihin löytöihin viitaten luultavasti tunkio ja siksi sisältääkin luultavasti paljon siihen viittaavia eläimiä. Kyseessä voi kuitenkin olla myös muu kulttuurikerros. Ikävä kyllä tällaisessa peittämättömässä roskakasassa, tai roskaisessa maassa, on myös myöhemmin maanpinnalta alas kaivautuneita eläimiä, jotka eivät siis ole välttämättä kuolleet itse kerrostumisen aikana. Veden peittämässä sedimentissä tällaista ongelmaa ei ole. Samaisesta likakerroksesta analysoidaan hyönteisten jäänteiden lisäksi sekä artefaktit että muut makrofossiilit.

2. Näytteenotto Kaupungintalon eteläprofiilista R8

2.1. Kentällä

Maamassa otettiin kaupungintalon Torikadun puoleiselta kaivausalueelta eteläprofiilista R8 (Liite 1.). Kyseinen kerros (Liite 2.) on hyvin likaista ja tummaa sedimenttiä. Se on huomattavasti tummempaa kuin sitä alempi kulttuurikerros, joka erottuu kerroksesta pelkästään värinkin, mutta myös koostumuksensa perusteella. Käsitellyssä hyönteisnäytemassassa oli seassa myös eläinten luita, muottitiilen kappaleita, takorautanaula, hiilipartikkeleita, lahonnutta puuta, kalan nikamia sekä palaneita että palamattomia siemeniä. Kerroksen löydöt on luetteloituna Kaupungintalon tontin arkeologisen valvonnan raportissa (Hyttinen & Rajala 2003). Kerroksen rajat olivat hyvin selkeät ja siksi se erottui siis hyvin selvästi muusta vaaleasta hiekkasedimentistä, mutta sen koostumus oli ilmeisen seka-aineksinen. Sitä, onko kerros tunkiota vai likamaakerrosta, tai kenties mahdollista tienpohjaa, kuten valvontaraportissa viitataan, ei voitu päätellä näytteenottoyhteydessä.

Käytännössä toimenpide tapahtui siten, että ulkopinnan puhdistuksen jälkeen profiilista otettiin maata kaksinkertaiseen muovipussiin. Kerroksesta analysoitiin kokonaisuudessaan n. 10 kg:n sedimenttimäärästä 2 kg:n painoinen näyte. Loput maamassasta on varastoituna Oulun arkeologian laboratorion varastotiloihin.

2.2. Laboratoriossa

Näyte käsiteltiin laboratoriossa perinteisen "birminghamilaisen" hyönteiskäsittelymenetelmän mukaan (Coope 1986). Ensin massaa käsiteltiin siten, että sen annettiin liueta yön yli 5% kaliumhydroksidiliuoksessa (esim. Junnila 1995). Tämän käsittelyn jälkeen massa laskettiin 0,5 mm:n sihdin läpi ja loppujäämä kellutettiin Statoil Blå -valopetrolilla. Tätä ainetta käytetään esimerkiksi Uumajan yliopiston ympäristöarkeologian laboratoriossa (esim. Buckland 2000). Kolme kertaa vesi-valopetroli-prosessin läpikäynyt massa säilöttiin 7% alkoholiin. Lopullista tunnistusta varten orgaanisesta jäämästä nypittiin varsinaiset hyönteisten osat pois, koska kellutus ikävä kyllä nosti pintaan myös muita orgaanisia partikkeleita, kuten puuroskaa ja kasvinjäänteitä. Kellutuksessa nousi

pintaan odotetusti myös siemeniä. Nämä siemenet on tarkoitus ottaa huomioon tehdessä lopullista analyysia.

3. Lopuksi

Fossiilisto tunnistetaan Oulun yliopiston eläinmuseon hyönteiskokoelmaa apuna käyttäen. Prosessissa avustaa museon intendentti Juhani Itämies. Tulokset tulevat esitellyiksi alussa mainitun Progradu-tutkielman yhteydessä.

11.3.2004. Oulussa

Annemari Tranberg

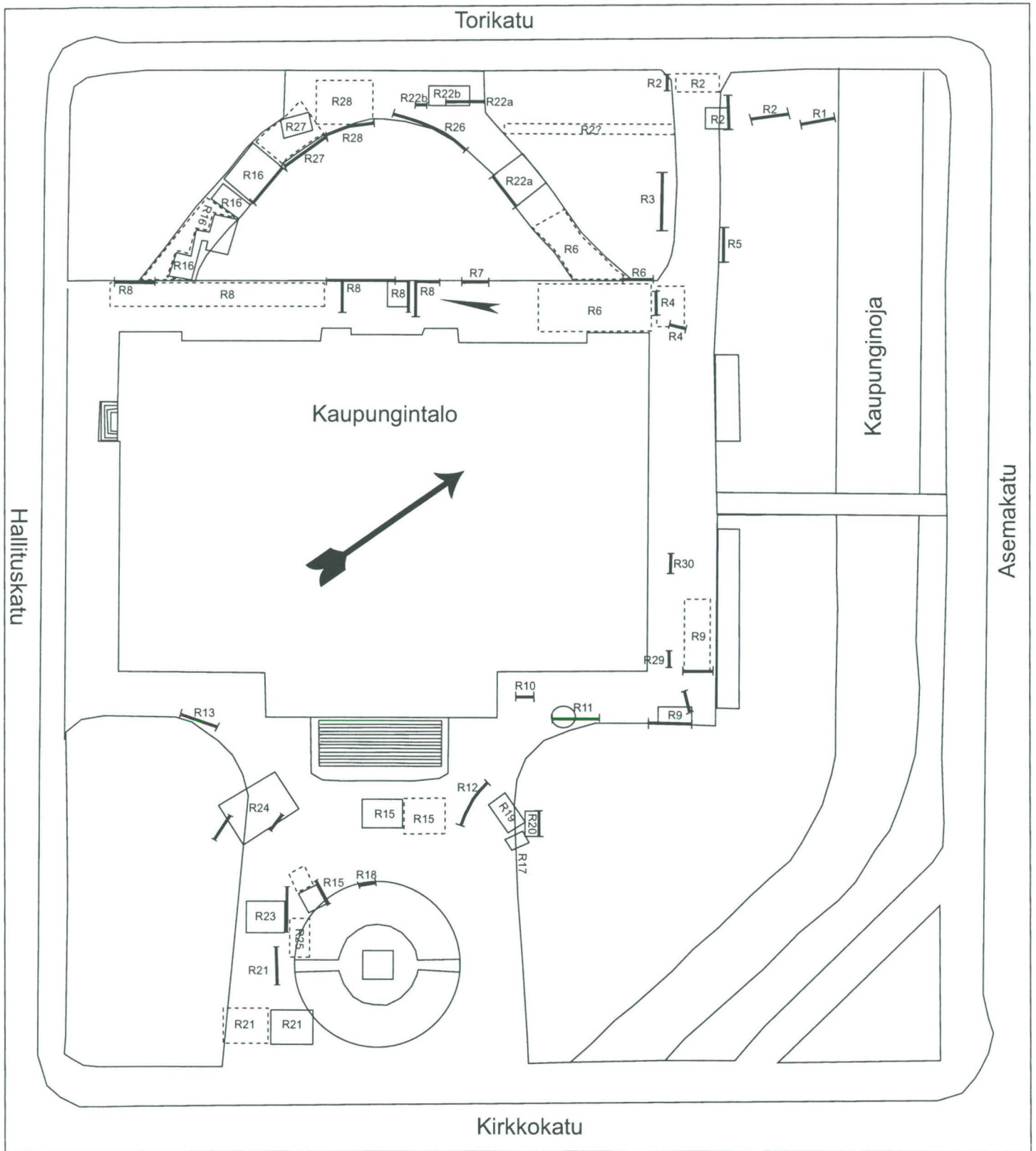
Lähteet

Painamattomat lähteet:

Hyttinen & Rajala 2003 Hyttinen Marika, Rajala Anu. 2003. *Oulu, kaupungintalon tontti (OKT-03) – Viemäröinti-, salaojitus- ja pihan kunnostustyöurakan arkeologinen valvonta tontilla n:o 39.* Museoviraston raportti.

Painetut lähteet:

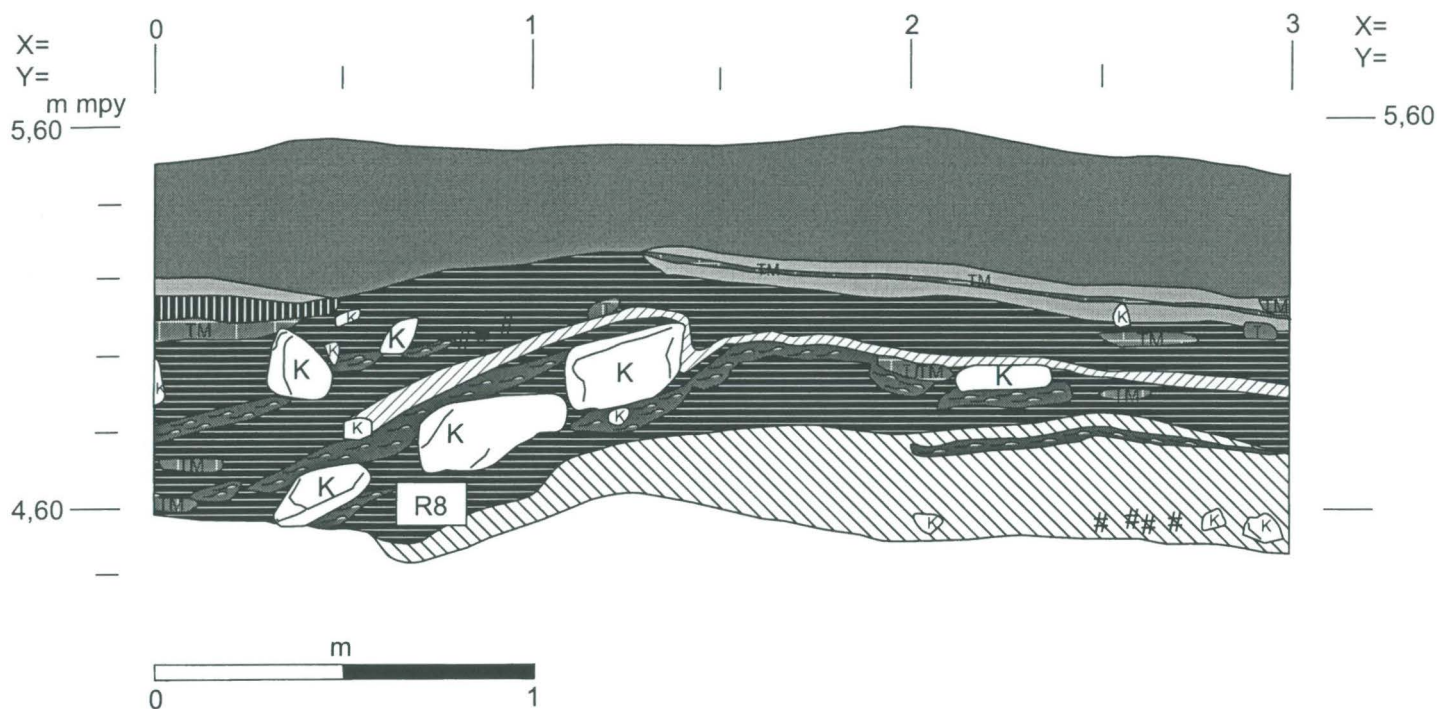
- Buckland 2000 Buckland P. 2000. *An Introduction to Palaeoentomology in Archaeology and The BUGS Database Management System.* CD-uppsats I arkeologi. Institutionen för arkeologi och samiska studier, Umeå universitet.
- Coope 1986 Coope G. R. 1986. Coleoptera analysis. *Handbook of Holocene Palaeoecology and Palaeohydrology.* (Ed.) B. E. Berglund. John Wiley & Sons Ltd. Great Britain.
- Junnila 1995 Junnila Anssi. 1995. Turun muinaiset hyönteiset ja niveljalkaiset. *Aboa Vetus & Ars Nova Magazine.* No 1: 36-37.

- Piiirretty taso
- Rakenteen osa, josta ei ole piiirretty karttoja
- Piiirretty profiili

<p>OULU Kaupungintalon tontti (OKT-03) Hyttinen & Rajala 2003</p>	<p>Yleiskartta löydetyistä rakenteista 1-30 1:500</p>	
<p>Jäljennös kaupungintalon tontin kunnostussuunnitelmasta Jäljentänyt: M. Hyttinen 28.10.2003</p>	<p>MUSEOVIRASTO, RAKENNUSHISTORIAN OSASTON ARKISTO, HELSINKI</p> <p>Sturenkatu 4 PL 169 00511 HKI p. 09-40501</p> <p style="text-align: right; font-size: 1.2em;">Kartta 56</p>	

Liite 2. Näytteenottokerros (Y62/R8). (Hyttinen & Rajala 2003 mukaan)

- Soraa (Y59)
- Vaalea savi (Y60)
- Ruskea hiekka, jossa pikkukiviä (Y61)
- Tummaa savea, jossa eläimenluita, puurooskaa, puuta, hiiltä ja pikkukiviä (Y62)
- Vaalea, hienorakeinen hiekka (Y63)
- Vaaleanruskeaa hiekan- ja savensekaista likamaata jossa hiiltä seassa (Y64)
- R8 Rakenne, joka koostui hirsistä ja isohkoista kivistä. Mahdollinen katurakenne?
- K Kivi
- TiiltŠ tai tiilimurskaa (TM)
- # HiiltŠ
- Puuta

<p>OULU Kaupungintalon tontti (OKT-03) Hyttinen & Rajala 2003</p>	<p>Profiilikartta R8/eteläprofiili 1:20</p>	
<p>Mittausdokumentointi Marika Hyttinen Anu Rajala 14.5.2003</p>	<p>MUSEOVIRASTO, RAKENNUSHISTORIAN OSASTON ARKISTO, HELSINKI</p> <p>Sturenkatu 4 PL 169 00511 HKI p. 09-40501</p>	<p style="text-align: center; font-size: 1.2em;">Kartta 13</p>